

Man av stil och av heder

Sven Grafström var en man av ovanlig stil, ovanlig distinktion. Det första intrycket var av ett fint, på en gång kyligt och känsligt ansikte, av elegans och precision i åtbörder och uttalanden, av en yttre fulländning. Klokheten, den torra skärpan i omdömet, kvickheten, mera sarkastisk än munter, med inslag av extravagans, cynism och gascongeri, framträdde bakom förbindligheten. Men det väsentliga var dock andra ting. Grafström var en man av heder, för att bruka ett ord som börjar bli ålderdomligt. Han kompromissade inte med åsikter och värderingar. Enligt ett utbrett rykte var det han som i den svenska regeringens kommuniké efter överfallet på Danmark och Norge 1940 införde orden att vi inte kunde låta vår ära kränkas. Att tala om ära var redan vid denna tid, kanske särskilt vid denna tid, inte vanligt; det låg något spänt, något oroande passionerat och personligt över det uttrycket. Men för Grafström var det naturligt; om ingen är jag mera övertygad att han hellre skulle valt elände eller död än något skymfligt som han inte kunde förlåta sig själv. Grafström var en man av hjärta. Då han berättade, klart och kallt som alltid, om hur nazisterna behandlade det besegrade Polen, hur gement människor betraktades av herrarna för stunden, förstod man styrkan av hans medkänsla och hans bitterhet. Det fanns hos honom intet av ostentation, intet av medveten och utbudande förträfflighet, tvärtom, men vi minns honom som en egenartat fast, modig och rätträdig människa.

Herbert Tingsten
*

Debatten kring vårt försvar och vår utrikespolitik under de senaste åren har åtminstone lett till att vissa tämligen självklara satsar efter segt motstånd blivit allmänt godtagna. Ingen förnekar nu att riskerna för Sverige att indras i ett eventuellt storkrig är överväldigande, att våra utsikter att stå utanför är praktiskt taget obefintliga. Sådana lugnande ord som förre försvarsministerns, enligt vilka Sverige "ligger utanför kulbanan", är inte längre gångbara; det erkännes tvärtom, såsom i överbefälhavarens betänkande i höstas, att en rysk anfällsriktning kan väntas gälla Skandinavien och att det finns skäl att befara att just vår isolering gör vårt land till det första anfällsmålet. Man har också upphört att förneka det än mer uppenbara att vi inte kan värja oss mot ett ryskt angrepp utan hjälp väster ifrån. Stolta och tomma fraser om att Sverige bör förlita sig på egen kraft och inte på främmande hjälp (nuvarande arméchefen 1949) har upphört att vara användbara; deras karaktär av floskel är inte blott insedd, utan också erkänd. Gång efter annan framhåller överbefälhavaren i sitt betänkande att hjälpen utifrån i sista hand framstår som den enda garantin för vår frihet.

Genom att neutralismens anhängare sålunda förmåtts att uppge de mest ohållbara positionerna är mycket vunnet. Men därmed följer också att motiveringen för vår alliansfria politik blivit ännu besvärligare än under den tid då dess talesmän kunde falla tillbaka på en illusionism, sammanvävd av optimism och nationell själv-tillräcklighet. Man godtar de förutsättningar som anhängarna av en västsamverkan uppställer, men förnekar konsekvenserna. Ur detta dilemma råddar endast undvikandet och tystnaden, och dessa båda har efter hand blivit hörnstenarna i isolationismens "ideologi"; utrikesministerns suddigheter anses tydligen inte vara brukbara som argument.

D · N

5/1 1955

Realistiskt inlägg i försvarsdebatten

En nyttig erinran om realiteterna gör överste Alf Meyerhöffer i sin nyss utkomna, kunniga, reflekterade och framför allt öppna och uppriktiga skrift "Sverige och Västeuropas försvar". Den centrala tankegången i detta arbete kan sammanfattas i två satsar: vi kan inte reda oss utan hjälp, därför bör vi försäkra oss om hjälp och förbereda mottagandet av denna hjälp.

"Inga truismer i världen kan upphäva det faktiska förhållandet, att vår krigsmakt har en mer föråldrad prägel än både öst- och västblockets... Såvida vi inte vill dra igen den sociala svängremmen flera hål, maktar vårt land inte längre självt utan stöd av omfattande materielleveranser från USA upprätthålla ett tillfredsställande försvar... Ju förr anslutningen kommer till västblocket, dess snabbare kan också

sverige på ett rationellt sätt ordna sitt försvar. Sker inte detta, tvingas vi till en avvägning, som gör alla försvarsgrannarna missnöjda och ger oss en krigsmakt som inte alls motsvarar tidens krav." Med dessa ord understryker överste Meyerhöffer behovet av västsamverkan redan för det svenska försvarets utbyggnad. Bristen på samordning med de stater vilkas hjälp vid ett krig blir nödvändig har till följd att våra militära anstalter måste utformas på en gång ineffektivt och kostsamt och att vi i varje fall kommer att sakna de viktigaste moderna vapnen. Överbefälhavaren begär med all rätt taktiska atomvapen; han fastslår att andra atomvapen är av utomordentlig betydelse — men att det inte kan vara tal om att anskaffa dem; det är ett exempel på svårigheterna. En eftersläpning i förhållande till de stora maktblocken och därmed ett särskilt utsatt och alltså för en angripare lockande läge blir konsekvensen av vår utrikespolitik, även om vi lägger ned ytterligare väldiga summor på vårt eget försvar. Lika viktigt är emellertid att den hjälp som vi är beroende av vid ett krig är förberedd. "Argumentnoden hos alliansfrihetens militära talesmän tycks i detta fall vara nästan fullständig... Stråvan att för-ringa tidsfaktorns betydelse har i vissa militära kretsar varit

mycket påtaglig. Eljest borde det vara en självklar sak för oss, som för alla andra stater, att ju bättre genomtänkt planeringen är i förväg, ju kraftigare hjälpen är och ju förr den kan komma, desto effektivare blir den också." På förberedelse av hjälpen kan bero om vi över huvud får någon hjälp förrän vid slutskedet av ett för Västern framgångsrikt krig. "Om Sverige hastigt ockuperas av Sovjet kan detta medföra att ingen hjälp alls kan lämnas vårt land i samband med invasionen... Under den kanske långvariga ockupationen blir vårt land härvid utsatt för hänsynslös rysk utplundring och i samband med befrielsen kanske också för den brända jordens strategi i rysk utformning."

På denna punkt inställer sig med alldeles särskild styrka kravet på en ärlig och realistisk diskussion och upplysning. Överbefälhavaren skriver i sitt betänkande att en invasion inte i nuvarande läge kan avvärjas och att en sådan invasion måste leda till utrymning av vissa delar av landet; han förklarar rent av att man redan i fredstid bör planera och förbereda sådan utrymning. Förutsätter vår militära och politiska ledning att stora delar av Sverige snabbt måste uppges vid ett angrepp — just därför att vi är alliansfria och inte kan räkna med förberedd hjälp? Inför den frågan borde alla kunna instämma i satsen: "Så komplicerade som de militära organisationsfrågorna nu har blivit, är en öppen och obunden försvarsdebatt mer nödvändig än någonsin förut." Men tyvärr måste man utgå från att denna vädjan besvaras med tystnad eller dunkelt tal; det är vapen som neutralisterna verkligen kan hantera.